

Beleg
van
Groningen
in
Jaar 1672.

GRONINGEN
DOOR DE
BISSCHOPPEN
VAN
CEULEN EN MUNSTER
BELEGERT

In den Jaere 1672, den 9 Juli, en verlaten den 17 Au-
gusti, O. St.

*In een naukeurig daghverhael alsdoen beschreven, en nu we-
derom den Liefhebberen des Vaderlands medegedeelt*

DOOR
J. v. V.

Te GRONINGEN.

By JOHANNES van VELSEN, Boekdrukker en Boek-
verkoper tegen over 't Stadts-huys. 1722.

P. 19420

of Provinciale Gronings Gen.
tant van 26 Augustus 1891

Sub: Langs den weg,
Kroniek en Cribiek

✓

DISTICHON.

*Sub juga Galensis cur non Groninga reducta?
Argento portas clauserat illa suas.*

ALIUD.

*Galensis cur non poterat superare Groningam?
Non auro ast armis vique petebat eam.*

DAT IS.

WAerom en kost den Bisschop niet
Oock brengen onder sijn gebied
De stercke Stadt van Groningen?
Om dat sy voor sijn penningen
Seer nau gesloten hielt haer poort.
Hierom moest hy soo weder voort.

EEN ANDER.

Wilt ghy dat ick de reden segh,
Waerom Bernhardt met sijn beleg
Niet winnen kost ons stercke Stadt,
Die hy soo gaerne hadt gehad?
Het was om dat hy met geweld
Die aentast, ende niet met gelt.

Nac

NAe datmen alhier enige dagen onseker gheweest was, waer nae toe sich den Viandt nae de veroveringe van Coeverden gekeert hadde; so kregen wy Maendachs zijnde den 8. Jul. oude stijl tegens den avont kontschap, dat de Viandt al tot Eelde in Drente gekomen was; nae dat hy enige daegen omtrent de Bourtange met enige troupes omgesworven hadde, en aldaer door een Trompetter aen den *Commandeur Prot* seer groote sommen gelts hadde doen aenpræsenteren, waerop hy tot antwoord bekomen hadde, dat hy *Commandeur* een eerlick Soldaet was, en daerom niet met gelt maer met geweld daer most uitgejaecht worden.

Den 9. Jul. Dinghdachs smorgens wiert noch geen Viandt vernomen; doch tegens den middach, quaemen de Huislieden met menichte in grote verbaestheit binnen vluchten, rapporterende dat de Viant haer op de hacken volghde. Doch het duirde noch wat, eermen viant vernam, also de Koster te Haeren de klock geklept hadde, waer over de voortroupes het dorp niet dorsten passeren, uit vrese van de boeren. Doch eindelijk vernemende dat het dorp van de boeren geabandonneert was, joegen zy te poste daerdoor nae de Stadt, met meininge, om noch een deel der vluchtelingen te onderscheppen; 't welck haer oock soo verre geluckte, dat sy enige beesten-bequamen, en een huisman, met noch een Goudtsmitsknecht die uit nieuwsgericheit uitgegaen was, dicht onder de Stadt doorschoten. De Boer zynde een out vrier van Haren, neffens den anderen wierden stracx van haer geplundert. Die vande Stadt dese actie van de wal aenfiende, sonden terstont

enige Ruiters, doch weinige uit, om op den viant te passen, die nu in Helpen geretireert was. Des nae-de-middachs om 3. uur vertoonden haer weder enige Ruiters buiten Helpen, waerop aenstonts een kanon-schoot gedaen wiert. Welcke schoot de eerste is geweest van soo veel duisenden die hier uitgedaen zyn. Op 't lossen van 't kanon begaeven sich de menschen met menichte uit nieuwsgiericheit nae de wal, daer de viandt geduirich sich vertoonde, niet tegenstaende het kanon al diverse maelen daer op geloft wierde. Naederhant sachmen een geraeckt peerdt of twe daer leggen. Onse *Ritmeester Johan Sickinga*, die met de Ruiters voor de Oosterpoort was, reet geduirich heenen weer, om den viandt uit het geboomte te locken; Eindelick hy haer wat te nae komende, quamer een trouw van omtrent 20. paerden op hem af, die enige schoten op de onse dede, ende onse weder op haer. Terwijl de onse haer al dichter nae de Stadt toe swenckten, om den viant beter onder het kanon te brengen, soo bleef den *Kornet Hovinck* een weinich achter, waerop stracx twe aenquaemen, daer hy sijn musquetton op loste, sy weder haer carabyns lossende troffen den *Cornet* in sijn aengesicht, soo dat hy van 't peert stortede. Terstont wiert een Kanon-schoot op haer gedaen, waerom sy retireerden, mede nemende het peerdt van den *Cornet*. *Sickinga* joegh voort nae den *Cornet*, dien hy niet doot, als men meende, maer gequetst vont. Een vande Ruiters settede den *Cornet* op sijn peert, en bracht hem alsoo binnen. Doch negen dagen daer nae is hy aen sijn quetsure gestorven.

Den 10. Woensdachs smorgens vertoonde sich de viant nu en dan eens even buiten Helpen. 's Middachs wiert den *Portier*, die by nachte de boom opgelaeten hadde, ende de *Bger* uit 't Oldampt, die correspondentie met den viant gehouden hadde, onthalt.

Den 11.

Den 11. Donderdach vertoonde sich de viant niet, doch om dat niemant die wech heen quam, kost men wel mercken, dat het 'er niet suiver was. Tegens den middach wiert de *Lieutenant*, die de nieuwe Schans sonder ordre gequiteert hadde, onthoof. Voort naedemiddach wiert een trouw Ruiters uitgekommandeert, om de huisen, die langhs de Hoornse-dijck stonden inde brant te steken: 't welck soo haest niet begonnen wiert, of de viant deed' een kanon schoot op onse Ruiterie, 't welck ons seer vreemt voorquam, alsoo men de minste gedachten hier niet hadde, dat de viant alreets kanon by sich soude hebben. Evenwel onse Ruiterie effectueerde soo veel, dat de huisen dien avont alle inde asse raeckten. Tegens den avont quaemen verscheiden Ruiters dicht onder de wallen, daer nu en dan een kanon schoot opgedaen wiert. Doch wiert maer een peert geraeckt, waer van de Ruiters achter overviel, die sich voorts weder opgaf, en na dat hy de pistolen uit de holster getrocken hadde, nae Helpen toeliep. Eenige van onse Soldaten begaeven sich buiten de poort, om op de Ruiters met musquetten te schieten, doch de Ruiters haer vernemende, retireerden sachjes, twe van onse gesellen vervolchden die, tot dat sy eyndelick by het geschoten peert quamen, daer sy het sael, met een sack met metworsten en andere provisie aflichteden in 't aensien van de andere Ruiters, en brachten 't binnen.

Den 12. Vrydachs morgens sachmen noch niet, dat de Viant met graven yts gedaen hadde. De brantwachten stonden doen maer een musquetschoot van de Stadt, rijdende de Ruiters geduirich heen en weer uit vrese voor het kanon. Des naedemiddachs wierden wy gewaer, dat de viant door het Schuierendiep gepasseert was, en aldaer eenige beesten hadde wech gehaelt. Een deel van haer hadden wijder gewilt, om oock door het Damsterdiep te komen, doch wierden be-

let, also eenige musquettiers, als de tijdinge hier quam, nae
 de Hooger-brugge wierden gesonden, (alwaer een pas is nae
 het Hogelant) zijnde een groot quartier uirs van de Stadt.
 De onse staecten voorts de huisen daer staende in de brant,
 en naemen vorders daer post. Tot noch toe waerender veele,
 die vastelick meenden, dat de viant alhier geen belegeringe
 onderleggen soude, doch dat het maer een bravade was. Maer
 hoe sy in haer meininge bedrogen waeren saegen sy wel, als
 sy vernamen, dat men van de Toorn sien koste, dat de viant
 besich was met een brugge over het Schuiten diep te slaen, en
 datter menichten van tenten even achter Helpen opgetimmert
 wierden. Hier uit sachmen wel wat ons aenstaende was, doch
 waeren den viant wel getroost, alsoo men by yder een
 groote courage bemerkte, en men in een goetd postuir was.
 Men verhoopte alhier te betonen, dat de oude deucht, die
 eertijts by de dappere Nederlanders te vinden was, en nu
 scheen door het schandelick overgeven van soo veel stercke
 plaetsen verloren te zijn, alhier noch logeerde. Dat de Vrie-
 sen noch soo niet verbastert en waeren van haere strybaere
 Voor-ouders, of sy souden oock noch de waepenen wacker
 kunnen hanteren, als sy maer goede Voorgangers en Aenlei-
 ders hadden. Daer het ons, Godt sy geloofft, hier niet an man-
 queerde: Want tot *Lieutenant Generael* hadden wy den *Heer*
Carel Ravenhoofst, een seer out en ervaren Soldaet, alreets
 door sijn kloecke daeden alom vermaert. Tot *Commandeur*,
 den *Hertoch van Holstein*, *Vorst van Pleum*, een seer vigilant
 en couragieus Heer. Tot *Generael* over ons *Cavallerie* (die
 uit 4. compagnien paerden, als die van de *Heeren Lutsborch*,
Broersma, en de beyde *Sickingaes*, en 3. compag. *Dragonders*
 als van de *Heeren Nellis v. Beber*, *Stuart*, en *Joh. Herm.*
Iserman, bestont) den *Oversten Stoltzenborch*, mede een
 wacker Soldaet. Onse *Infanterie* bestont in 22. à 23. comp.
 waer

waeronder eenige seer slecht. So dat ick gelove dat al onse militie doen ter tijt niet verre boven 2000. man sterk sy geweest. Onse Burgerie bestont in 22. Vaendelen, waer van 4. nieuws opgericht waeren, van luiden die geen ordinaris tocht en wacht mede doen. De Studenten hadden oock een compagnie van over de 150. koppen, zijde meest alle jonge frisse quanten. Haer Capitain was *Wiccher Wicchers*, een Borgemeesters Soon. Onse wallen waeren onder en boven netjes opgemaect. De batterien in goede order. De grasten waeren in 't midden met bomen met yfere pinnen belecht. Huisen en hoven waeren alle aen de zyt daer de viant ons meest schade kost doen geruineert, ende de gront geslicht. Door het opensetten der Sluisen was het meeste van het lant rontom de Stadt seer diep onder waeter geraect. Geweer wasser in 't Provinciael Artillerie-huis voor eenige duisenden. Van kruit waeren wy oock soo voorsien, datter voor een jaer of anderhalf genoeg was. In somma het onbrack ons nergens aen. Tegens den avont wierden eenige gevangens, die tot Oostwolde gekregen waeren, van de Boeren binnen gebracht.

Den 13. Saturdachs smorgens quaemen 200. man van de Conincksmarcksche volkeren binnen, meest voorsien met seer scherpe kromme bijtjes, aen lange dunne staelen, die sy in plaets van sabels gebruekten. Dien morgen sachmen oock dat de Ceulsche omtrent half wech het Blauwe-huis 3. wallen hadden opgesmeten, daer naederhant haer R uiterie achter gelegen heeft. Van de laetste dijck hadden sy begonnen te appro. heren, 't welck dien dach wacker voort-ginck; op een plaets wiert machtich hooch opgesmeten, soo dat men geloofde het een batterie te sullen zyn, en dewijl het recht omtrent tegens de Ooster-poort was, wiert men beducht, dat sy daer door onse Ooster-poorten-brugge souden beschieten om die onbrueckbaer te maken, en naederhant de paelen met

rijswerck te vullen om te stormen. Hier over quam order dat men de brugge gans weg sou nemen, niet tegenstaende sy even nieuws gemaect was, en veel duifenden de Stadt gekoft hadde. Dit was de 3. brugge die wech genomen was, want de Heerepoortenbrugge en 't kleene bruckjen waeren te vooren al afgebroken. Soo datter niet een brugge meer was nae den viant. Dien dach quam mede order, dat alle huiften voor der A. Botteringe, en Ebbinge poort fouden nedergesmeten worden. Tegen den avont wiert de tweede dijck in 't lopende diep by de Kraene-poorte mede voltrocken, nae dat eenige daegen te vooren, de andere by 't Offemerckt volveerdicht was geweest. Dese dijcken dienden om't water op te stouwen dat uit Drente komt, en te beletten dat het See-water niet verder kan komen als even inde Stadt. Naemen seit soo sullen dese dijcken in sluiften verandert worden, op dat altijt het water vers inde Stadt mach wesen, en men in tijt van noot het lant rontom daer door diep onder water mach setten. Eenige curieuse waeren de Hoornse-dijck langhs geweest, en hadden den viant dicht achter de Galgenberch sien arbeiden.

Den 14. Sondachs smorgens sachmen dat de Munstersche met hare loop-graven, die aen de Galgenberch begoffen, niet tegenstaende het seer byster weer dien nacht geweest waer, van de Heere tot ande Oosterwech geavanceert hadden. Den ganschen dach door wiert oock noch al wacker daer aen gearbeitet, daer nu en dan eens een schoot nae gedaen wiert. Onse *Commandeur* stelde selfs verscheiden reifen een halve slange nae het Galgen-huisjen, daer de viant met waegens yts in voerde. De schoten opereerden soo veel, dat de viant naederhant daer wat voorfichtiger te werck ginck. Uit overlopers verstont men, dat de viant tot noch toe seer qualick met broot voorsten was, soo dat een arbeitent Soldaer met een klein stuckjen sich moest behelpen. Doch dat sy vlees in
abon-

abondantie hadden. Defen dach verftonden wy oock, dat de viant den vorigen nacht by Eem-til (zijnde een pas na het Westerquartier, omtrent 2. uir van hier) met 2000. man was doorgebroocken, waer door het gansche Wester-quartier onvry wiert. Vele gaeven de Boeren, die daer de wacht hadden gehad, de schult, als fouden die niet genoeg opgepast hebben. Eenige der vluchtelingen des nachts niet konnende binnen komen, bleven in een herberge die noch ten dele stont, voor der A. Poort, daer sy om haer droefheit en anghst wat te verdrijven sich wat vrolick maecten, laetende een Speelman wacker opspelen. Dit gedruis, als het van een Constapel vernomen wierde, soo meende hy datter onraet was, en gaf der halven vier, soo dat de schoot door het huis raeckte. Dit dede de woelende Boeren haest stil sitten, sitterende en bevende van anghst. Naedemiddagh quam een waegh-hals ten vollen galoup tot aen de gratte rijden, die veele meenden in 't begin dat een Trompeter was, doch soo haest hy aen de gratte gekomen was, riep hy geeft vier, en loste daer op sijn pistool nae de Stadt. Strax kreegh hy een kanon-schoot nae sijn gat, doch wiert niet geraeckt. Oock wierden 3 à 4. gevangens, en 2. gequerste van de Boeren binnen gebracht. s' Nachts wiert verscheiden reiten geschoten, alsoo men meende dat de viant in de Moeschers tuinen wilde graven, doch smorgens vernaem men niet.

Den 15. Maendaghs morgens sachmen dat de Ceulsche merkelick geavanceert hadden met haer loop-graevens, doch de Munstersche waeren soo verre niet geapprocheert, apparent om dat de gront tusschen de Heere en Ooster-wech seer steenachtigh valt, soo dat men, als men uit overlopers verftont, daer niet een schup by nae inde aerde setten koste, of het houweel moest eerst zijn voor gegaen. Naedemiddagh liepen eenige van onse Soldaten dicht onder de Ceulsche loop-

graevens, op de gravers schietende: meenende alsoo die uit te locken, op dat ons kanon wat te doen mochte krijgen. Doch daer quam niemant voor den dach. Desen dach wierden 2. Velt-stuckjes, met eenige haecken, als mede kruir en loot nae Aduwerder-zijl geschickt, om de viant het overkomen te beletten. Tot welcken einde oock menichte van Boeren langhs het Reirdiep laegen. Den ganschen dach door quamen de Boeren met gevangens binnen slepen.

Den 16 Dinghsdachs nacht hadden de Schiltwachten den viant aen de grafte vernomen, doch kosten om de duisternisse niemant sien. Smorgens sachmen, dat de Munsterseche haer loop-graevens merkelyck voort geset hadden, soo dat omtrent met de Ceulsche gelijck waeren. Oock sachmen dat een plaets inde Munsterseche wercken vry verheven begoft te worden, soo dat men geloofde, daer een batterie soude zijn, gelijck oock naederhandt gebleken is. Dese dach gingen eenige Boeren, waer by sich voeghden 15. à 16. Studenten, onder het beleidt van den Pastoor, nae Oostwolde, om aldaer eenige stropers de broeck op te nestelen. De onse daer met haer schuitjes gearriveert zijnde begaeven sich strax aen land. 't Welck de schelmen voort gewaer wierden, en begaeven sich voort op de loop regelrecht door het water. De onse vervolghden haer tot aen de buick toe door het water, doch de Bisschoplijcke sich eindelick aen 't swimmen begevende moesten de onse te rugge keren sonder yts op-te-doen. In 't Pastoors huis komende vonden daer alles omgeschommelt, de glasen uitgeslaegen, ende de Biblioteeck verscheurt. Jae in eenige boeken, met oorloff, hadden sy haer behoest gedaen. Naedemiddachs wiert een Soldaet binnen gebracht, die nae de viant overlopen wilde; sommige seyden, dat hy brieven, van sich geworpen hadde, doen hy sach dat hy 't niet ontkomen konde. Oock wiert een wijff binnen gebracht, dat sich

te wijt van 't leger begeben hadde. Tegens den avont wiert al om door order van de Heeren van de Raet aengeseit, dat yder een Lanteern met een Tonne-waters voor de deuren setten soude. 't Welck geduirende het belech altijd gecontinueert is.

Den 17. Woensdachs smorgens seer vroegh begoft de viant de Stradt te beschieten, met 5. stucken geplant op een batterie tuss hen de Oosterwegh en 't Schuittendiep ter zyden van de Ceulsche approches. De onse gaeven hier weer strax wacker vuir op, soo dat smorgens om 7. uir, al twe stucken gelamt waeren. Met de 3. andere schoot hy noch seer fel tot de middach, als wanneer 'er weinich schoten meer gedaen wierden. Veel koegels quaemen sich nederfetten in ende omtrent het Provinciael Artillery huis. Doch het kruit wasser al meest uitgelicht en onder de wal by de Botteringe-poort gebracht. Eenige huisen kregen 'er dien morgen al wacker wat van. Onder anderen een huis inde Ooster-straete wiert een stuck van de gevel wech geschoten, niet tegenstaende St. Marie, ende de 3 Coningen daer in uitgehouwen stonden. Onse hielden den ganschen dach niet op van kanonneren. so dat de batterie vry ontramponneert wierde. Uit een overloper verstonden wy, dat het alle halve kartouwen geweest waeren, daer dien morgen mede geschoten was. Veel koegels wierden binnen geschoten daer een Ruiters te peerde op stont, die strax den viant weder toegeschoten wierden, om dat soo kenbaer waeren. Naedemiddachs waeren seer veel Officieren, en gequalificeerde Borgers op de wal, die haer op de batterien in 't aensien van de viant wacker vrolick maeckten, drinckende telkens een gesonthheit op de borstweringe onder het lossen van 't kanon, slaen van trommen, blaesen der trompetten, en spelen der schalmeien. Ondertusschen spaerde de viant geen moeite om de approches voort te setten nae de graft aen. Doch batterien kost men niet sien, dat vele gerepareert, of

nieuwe gepraepareert wierden. Verscheiden menschen wierden dien dach getroffen, als een vrou haer voet af, een vrou dragende haer kint, den arm af, en 't kint doot. met noch een man, welcke drie laetste door een koegel getroffen wierden. Noch wiert een Borger staende op de wal te kyken door een musquet-koegel doot geschoten. Dien dach kreegh men tijdinge dat de viant getenteert hadde Aduwer-zijl te vermeersteren, doch dat sodanich van de onse onthaelt was, dat met verlies van eenige hadde moeten retireren.

Den 18. Donderdach lach de batterie noch meest om verre, doch de loop-graevens waeren wacker voortgeset. 't Kanon was doen heel stille, doch tegens de middach begoft de viant bomben in te werpen, die terstont eenige huisen seer beschaedichden, soo dat dese vry groter vreesse causeerden als de kogels. Doch de vrese begoft te verminderen, als men door ondervindinge leerde, dat men se, met vlack nedergaen leggen, eenichsins kost ontkomen, of als men se brandende sach aenkomen kost ontlopen. De onse gaeven wel wacker vuur op de plaetsen, daer sy de bomben saegen uitkomen vliegen, doch kosten de mortiers niet beschaedigen, alsoo die seer diep in de gront stonden, gelijk men naderhant gesien heeft, achter hoge opgeworpene wallen. Hierom smet den viant al voort, doch tegens den avont was het schrickelick, soo dat menich schoon huis onder de voet raeckte. Dese bomben waeren van seer groote swaerte, eenige woegen 300. pont, of als sommige seiden 400. Sy waeren 3. à 4. vinger dick van yser, en voorts hol, van binnen waeren sy gevult met pick, salpeter, kruit &c. Wegens haer swaerte vielen sy over al door, tot onder inde huisen, daer sy dan berstende, alles dedden opvliegen; soo dat in een ogenblick gehele huisen onder de voet raeckten. Als sy op de straeten vielen, soo roldense een tijt lanck rontom, ende eindelick smeten sy een gedeelte
straet-

fraet-ftenen wijt en zijt, foo dat alle glaesen daer omtrent
 uitvloegen, de loiven inde lucht gefineten wierden, en al-
 les daer omtrent geruineert wierde. Men bevont naeder-
 hant feer goet te zijn, alle deuren en vensters wyt open te
 fetten, alfoo dan de damp te gemakkelicker kost uitvliegen.
 Mede quamen dien avont feer veel branders, of brannende
 ftinck-potten binnen vliegen, waer door op een plaets of wat
 brandt raeckte, doch wiert weder gebluft. Dese branders,
 waeren van binnen met alderhande brandende materie ge-
 vult, die onder en boven met yfere deckfels befloten wier-
 de, om dese deckfels waeren van buiten dicke teer-touwen
 feer netjes omgevlochten, door welcke touwen hier en daer
 een yferen loopjen van een vinger langh fat, 't welck met
 een mufquet-koegel gelaeden was, die der uitvloogh als
 de brant van binnen quam, om alfoo de menschen te beschae-
 digen, die dese branders dempen wilden. Sy wierden even als
 bomben uit mortieren gefchoten, doch kosten onderscheiden
 worden van de bomben, om datse een vuirige strael inde
 lucht naelieten, dat de bomben niet deden. Soo brandende
 quaemen sy dan vallen, van sich gevende een vreeslijcken
 stanck, waerom sy de naemen van ftinck-potten kregen.
 Voor desen was men in 't begin, feer bevreesft, alfoo verschei-
 den menschen geraeckt wierden, die se quamen lessen. Doch
 naderhant sach men se liever komen als een bombe, door dien
 men se eerst liet schieten; en dan kost men se hanteren als an-
 dere brandende materie, gelijk hout of picktoorsen. De
 Mennonisten hadden geduirich de wacht, om op de brant te
 passen; deselve waeren in 3. deelen verdeelt, waer van een
 gedeelte alle nachten op de benen waer, betonende meer
 als gemene yver, om overal de branders te dempen; foo dat
 de brant weinich schaede dede. Waer toe van de Heeren van
 de Raedt oock al in tijts voortien was, door een langh pla-

caet , waer in yder een correcte sijn werck wiert gegeven , wat hy in tijt van brant doen soude. Ons Retrenchement buiten het kleine poortjen was nu soo wijd gebrocht , dat men den viant daer uit beschieten koste , doch den viant smect een hoge borst weringe daer tegens op. Als het duister begoft te worden , quaemen weer enige koegels binnen van de oude batterie. Doch nieuwe kost men noch nergens sien. Des nachts wierden van yder Corporaelschap eenige , doch weinige Soldaten in de Fausse-brayen gelecht. Te voren was noch niemant daer boven d' ordinaris schilt-wachten geweest. Soo datmen hier gansch anders te wercke ginck , als men inde veroverde Steden gedaen hadde. Daer de Schelmachtige Commandeurs , op het aenkomen der viant voort alle Soldaten nae de wal joegen , soo dat al schier afgematteert waeren , eer den viant ter deeg aequam. De Studenten hoorende , datter Soldaten inde Fausse-brayen leggen soudent , presenteerden daetelick oock haer dienst. Soo dat voort 24. sich dien nacht (gelijck sy daer nae altijt geduirende het belech gedaen hebben) daer nae toe begaeven , wordende geleit door haeren *Vaendrick Schato Gockinga*. Omtrent middernacht begoft de viant bomben en branders weder in te werpen , oock begoft hy weer eenich kanon te roeren , daer de onse oock niet op swegen , soo dat van ons vreesfelic kanoneren de huisen daeverden. Tot dese tijt toe hadde het sich de viant wel konnen begrijpen , dat men hem de sleutels niet quam brengen , alsoo hy noch weinich force op de Stadt gedaen hadde , maer nu hy bomben en branders een dach gegoit hadde , en men noch niet quam , soo verwonderde hy sich , alsoo hy sich ingebeelt hadde , dat de Borgerie dan , om haer huisen te salveren , den *Lieutenant Generael* tot overgeven soude dwingen. Hierom hadde de viant snachts scherpelick toegeluffert , of hy geen rumoer koste vernemen , of gekrijt of

ge.

gekerm hooren, doch hadde niets vernomen. 't Welck ick seer wel gelove, als soo niemant om overgeven docht, en yder een, hoe meer bomben 'er quamen, meerder verbittert wierde. Soo 'er ymant was, die wat gekerm maeckte, of om dat hy gequest waer, of dat sijn huis brande, terstont wiert hy van anderen gebeden of gedreicht om te swijgen.

Den 19. Vrydach quam order dat men alle kloeken sou ophouden, om de viant in de tijt te abuseren, so hy misschien, op sekere uire yts ondernemen wilde. Dit is voorts alijt gedaen, soo dat men at, als men honger hadde, en opstont als ons docht, dat genoeg gelsaepen was. Onse mortiers waeren nu oock geplant, soo dat wy met 3 enige bomben smeten, om te tonen, dat wy oock van sulck goet voorsien waeren, want veel te smijten was noch niet raetsaem, alsoo de viants wercken noch seer smal waeren, en alsoo veel besiden vielen. Ons bomben werpen was den viant seer vreemt voorgekomen, alsoo hy die nergens noch gevonden hadde. Een uit haer leger heeft my verhaelt, dat sy selfs 'er seer bange voorgeweest waeren, en dat de Vuir-werckers met verwonderinge aen de Soldaten die in de approches quaemen, verhaelt hadden, dat se uit de Stadt oock met sulcke duivels smeten, bekennende alsoo selfs dat het een duivels goet, en geen recht Soldaten instrumenten waeren. Wat operatie ons kanon dede, kostmen uit het hoe langer, hoe flauwer schieten der viant wel sien. d' Onse die daechs in 't Retrenchement geweest waeren, seiden gesien te hebben, dat vry eenige menschen geraeckt waeren. Tegens den avont om 8. uir, begaf sich den viant in de ruste, waerop onse Constapels het gemack oock naemen. De Studenten waeren s' nachts weer op haer post in de Faussebrayen van Drenckelaers dwenger, gedurich schietende als sy 't minste maer vernaemen. Om middernacht quaemen eenige Koninxmarcksche inde Faussebrayen, sich

aen

aentweeen verdelende, om alfoo op twee plaetsen wacker met musquetten te schieten, en daer door den viant een anghst af te jaegen als offer een uitval geschieden soude. Tot welken einde sy oock toorsen in de Drenckelaers-dwenger aangesteken hadden, daer de Studenten gedurich uitschoten. Doch de viant vertoonde sich nergens, soo dat men de eere niet moech hebben om een schoot weder te ontfangen. Indien de viant sich vertoonde hadde, so soudende stucken inde Faussebrayen staende, daer schraet op was, voort daer onder gespeelt hebben. Des smorgens sachmen, dat evenwel de viant niet stiel des snachts geseten hadde, alfoo de loop-graevens aende Conterfcherpen gebracht hadde. Soo dat men docht dat hy nu haest aende graften te vullen soude beginnen.

Den 20. Saterdag wiert seer vreeslick met bomben en branders gesmeten; de branders wierden wel door de groote vigilantie der Borgeren, en insonderheit vande Mennisten gebuist, doch de bomben smeeten veele huysen van binnen gans neer, soo datter ongelooflijck veel schaede geschiede. Indien wy de wint too favorabel niet gehadt hadden, soo sou'er nae alle apparentie vry meer schaede geschiet zijn, want de felle Noort-weste-wint keerde de bomben veel af, soo dat sy veel inde lucht borsten, of niet over de graften en quamen.

Den 21. Sondach smorgens heel vroegh begoft de viant al weder bomben en branders te werpen: de Studenten die snachts in de Faussebrayen ghelegen hadden, hadden heel vroegh al over de 50. getelt, die binnen waeren gekomen. Nu en dan quamen oock koegels binnen, soo dat het seer onveilich op de straet was. Uit vrese der bomben kostmen inde twe Gasthuis-kercken niet langer prediken, doch inde 3. andere Kercken wiert noch de Godts-dienst gedaen. Een bombe quam dien dach inde Ebbinge-straete, een huis of wat vande Jacobiner straete, 't welck de verfte was, die tot noch was
ge-

gekomen; hier door ontfont een erbermlick vluchten, also nu vele saegen datse oock niet vry waeren, als sy sich hadden ingebeelt. Nademiddachs trocken Borgers, Studenten, en Soldaten met stille-trom nae de wachte, om de viant te abuseren, die anders wist aen ons optreken hoe laet het omtrent was. Tegens den avont quam een Trompetter en een Tambour voor het kleine-poortjen die binnen wesende wilden, doch haer wiert toegeroepen, dat sy sich nae der A. poort souden begeven, daer sy binnen gelaeten souden worden, als 't sijn *Excellentie* te passe quam. Terwijl dan dese voor de poort stonden, soo hielt de viant op van eenige hostiliteit te betonen, waer op de onse oock ophielden van schieten. Hier door onfont voort door de geheele Stadt een geroep, datter stillestant van wapenen was. Strax liepen seer vele menschen na de wal, daer men den viant, boven op sijn werken sach, lopende heen en weer om wortelen en kruiden te soeken inde hoven. Haere werken sachmen dat tot aen de bedeckte wech waeren. Inde Ceulsche wercken, sachmen een hooghte, dicht aen de graft, daer men naederhant de inganck van haer minen gevonden heeft. Sijn *Excellentie* gewaer wordende, dat men ophielt van schieten, font voort sijn Kaemer-dienaer nae de wal, met order datmen daetelick weer schieten soude. De onse riepen hier om den viant toe, dat sich na sijn wercken verpacken soude; 't welck soo haest niet gedaen was, of de onse begosten van alle kanten het kanon te lossen. Waerop voort de viant weer met sijn branders ende stinck-potten voor den dach quam, werpende den ganschen nacht meest door, soo datter een ongelooflick getal binnen quam, waer onder een was van 300. pont, die in een regen-back, in de Pelfers-straete gevonden wiert: uit dese bombe wiert gehaelt een emmer vol sijn kruit, waer mede alle bomben gevult worden; de luiden hebben die naederhant

om gelt aende vreemde laeten sien, om dat sy soo vervaerlijke groot was. En wort noch als yts raers bewaert.

Den 22. Naendachs morgens quam een Boer van Adu weder zyl, tijdinge brengende, dat de viant met 2000 man, enige furieuse attacques op de zyl gedaen hadde, doch dat van de onse, die aldaer waeren, onder het Commando van *Capitain Clant* en *Ripperda*, neffens de *Ritmeester Stuart*, soo elcke reis onthaelt waeren, dat hy met verlies van een Oversten, 3. Capitains, en seer vele doden hadden moeten afwijcken. Het getal der doden weet men niet correct, doch uit een overloper verstant men, dat daer meer gebleven waeren, als voor al de gewonnenē plaetsen. Oock hadde de viant een waegen met bomben inde slijk laeten sitten, die naederhant binnen gebracht is. Dien morgen wierden de Trompetter en Tambour by sijn *Excellentie* gebracht, daer sy een brief van de Bisschoppen van *Cöln* en *Munster* overleverden, waer in sy de Stadt op-eysten. De brief wiert anstonts aen den *Heer President Clurvinge* gestuurt, die daer op de *Oude en Nieuwe Raet*, met de *Taelmans* en *Geswooren Gemeente* dede convoceren, aen welke hy de brief vertoonde. Doch wiert eenpaerichlick beslooten goet en bloet tot behoudenisse der Stadt te willen waegen. Hierop wiert een brief tot antwoord geschreven: *Dat men hier, steunende op de rechtvaerdicheit van onse saeck, ende bystant van onse Bondt-genoten, van sins was het uiterste af-te-wachten, en goet en bloet voor de behoudenisse onser Stadt en vryheit op te setten.* Des naedemiddachs wiert al om door de Stadt met Trommen en Trompetten gepubliceert de Sententie van den *Colonel Broersma*, gewesene Commandeur van Coeverden, en annexe Forten, als dat hy om sijn schandelijke verraderien goet en bloet verbeurt hadde. Tegens den avont quam weder een Trompetter voor de poort, doch dede al even vele op. Korts daer nae begoff

de

de viant fchrickelick met branders en bomben te werpen, waer van vele quaemen op plaetsen daer noch te vooren geen geweest waeren. Een van seer groote swaerte quam midden aen de west-zijde van het Vismmerckt, in 't huis van de *Heer Secretaris Tammen*, door alle folders heen vallende tot onder in het huis, alwaer sy borst, met soo een geweld dat het daek inde lucht vloogh, alle glaesen onder en boven uitsprongen, en deuren en vensters uit de haecken raeckten. Dit geschiede met soo een slach, dat alles daer omtrent 'er afdreunde. In 't huis wiert echter niemant beschaedicht, uitgenomen de Huisvrouw van de *Capitain Prot*, tegen woordigh Commandeur van de Bourtange, die sodanich op een boven salet getroffen wierde, dat een uirtjen daer nae overleet. Een weinich daer nae quam oock een in de Consistorie-kamer van der A. Kerck vallen, deselve meest ruineerende. Dit over al vliegen der bomben causeerde seer groote elende, alsoo men schier niet wist, waer men blijven sou. De vluchtelingen die van buiten by duisenden hier binnen waeren gekomen, hadden reets alle plaetsen bynae vervult, hier by quam noch de menichte der menschen die voor de poorten gewoont hadden. En nu was by nae de halve Stadt oock nae de andere zijt gevluht, soo dat alle kaemers vol gepropt van menschen waeren, daer kropen nu al 20. 30. menschen in een huisjen daer te vooren 2. nau plaets genoch gehad hadden. Alle achter oms-straetjes nae de Botteringe en Ebbinge poort wierden nu al van soo veel aensienlijcke luiden bewoont, dat men in plaets van menschen met een linnen wambes, en een out gelapt broeckjen nu over al sijden en fulpen luiden sach. Het was een lust om te sien hoe sich yder een wist nae de tijt te schicken. De grootste sachmen nu in een arm huisjen sitten; die te vooren niet een suchjen van de wint kost verdraegen, was nu welgemoet in een huisjen daer nau anderhalf heel glas in

was. Hoe menich moest doen eten, van een tafeltjen dat in 3. jaeren niet schein gewassen te zijn? Hoe menich Madame vont men op een out stoeltjen sitten, die te vooren niet gewent was te gaen sitten op een stoel, voor en al eer het kussen wel te dege haer vande mit een reis of wat opgeklopt was. De ledekanten waren op veel plaetsen soo groot, dat se snachts het hele huis by nae besloegen. In plaets van sacht gepluimde bedden, gebruikte men nu sacht stroo, 15. 16. laegen soo dick wils op een rijge. Een jonck-gesel lach daer dickwils wel aen de zijt van een aerdich Juffertjen, sonder nochtans nu op de minste boevy te dencken. Menich dan niet wetende, waer hy onder dack soude komen, resolveerde noch dien nacht sich in sijn huis te waegen: doch de menichte der bomben dede vele wel haest veranderen van resolutie, soo dat seer vele wech liepen alles laetende staen; enige inder haest so veel mede nemende, als sy draegen kosten. beswecken schier onder den last van anghst. Dit schrickelijck smijten duirde tot savonts om 9. uir, als wanneer de viant ophielt. Yder een liep daer op strax nae sijn verlaetene huis, om met berven, waegens, en sleen het goet 'er uit te haelen. Vele menschen waeren doen soo sterck, dat men se in plaets van paerden voor de waegens sach trecken. Doch hoe menich ginck suchtende weerom, die sijn huis in een puinhoop verandert, en sijn goet onder de stenen bestolpen vont! Des nachts wiert 'er uitermaten fel met musquetten wedersijts geschoten. Onder de Studenten waerender die dien nacht over de 50. schoten gedaen hadden.

Den 23. Dinghsdachs wiert het nau licht, of de viant begoft weer op sijn oude manier met bomben en branders te werpen, waer door veel huisen beschaedicht wierden. Eenige raeckten oock inde brant, doch wierden voort geleest. Het Stadts Magasijn wiert oock soo door een bombe geraeckt,
dat

dat meest van zijn dack ontbloot wierde. Doch dit alles, hoe vreeslick het oock was, en verminderden de couragie der Borgers niet, maer wiert hoe langer hoe groter. Die sijn huis quijt was, sach dat hy weinich meer verliefen koste, en wou daerom revenge hebben. Die noch geen schaede geleden hadde, wist noch van geen quaet, en was daerom noch wel te vreden, al hopende dat sijn huis niet soude geraeckt worden. Het is met geen pen te beschrijven, hoe geduldich de Borgers waeren, als sy haer huisen saegen nederstorten, sy toonden haer soo insensibel, dat het schier was of het des viants huisen waeren, als sy de haere of haer nabuers inde lucht saegen vliegen. Als sy malkanderen ontmoeteden, waeren ordinaris haer woorden. *Hoe gaet het met u huis al? Dat leit 'er al meest toe, Jae 't mijne oock al. A levenwel couragie. Bombenberent sal noch soo de Stadt niet hebben.* De Vrouwen betoonden haer oock niet minder geduldich, en couragieus. Sy kosten nu byna met minder verstoornisse sien, dat een bombe of brander in haer huis quam vliegen, als te voren, dat ymant met vuile voeten in haer beste kamer liep. Een vrouw wiens rijckdom in een enich huisjen bestont, riep; dat wil ick sijn *Excellentie* noch wel geven, als hy de Stadt houdt, treckende een Silvere beker uit haer schorteldoek, die sy met haest met enich goet gevult hadde, als de bombe al in haer huis om rolde. Een ander, die het huis boven haer hoofd wech geslaegen was, en selfs onder de stenen bestelpt was, riep met een couragieusen stem, terwijl men haer onder de stenen heen haelde. *Noch sal de Schelm de Stadt niet hebben!* Sijn *Excellentie*, wort geseit sich selfs oock over de couragie van de Borgerie seer verwondert te hebben. en daer by geseit te hebben, *dat nu in soo veel belegerde plaetsen geweest waer, maer nergens diergelycke couragie onder de Borgers bevonden hadde.* Het was nu de 14. dach, dat wy belegert waeren ge-

weest, doch alles bleef noch by soo een civilen prijs, dat men aen geen eerwaeren by nae bespeuren koste, dat de viant voor de poort was. Seer wijflick wiert oock door Heeren van de Raet verboden door een placcaet, dat niemant sich onder-nemen soude, de rogge duirder te verkopen, als het mudde voor 4 -- 5 -- 0. Dien dach trock weder 200. man uit, nae Aduwerder-zijl, onder het commando van *Capitain Writzers*, om de andere aldaer leggende af te lossen. Welck oock noch tegens den avont binnen quaemen. Savonts als het duister wierde smeede de viant een tijt lanck seer vervaerlick met bomben en branders, maer hielt om half 9. weder op. Snachts onderleiden de onse een uitval met omtrent 50. man. Die met een torf-schuit door het Kleine poortjes pijp, uitgebracht wierden. So haest de onse gelant waeren, liepen sy wacker nae de Ceulsche wercken, enige doot schietende, en enige met de poolfche bijlen, nederhackende. Op het geraes dat de viant maeckte, quaemen voort vele op de onse aendringen: Soo dat de onse, uit vrese dat men haer de pas nae de schuite soude af sniden, moesten retireren, mede nemende 2. à 3. gevangens en enige buit. Ondertusschen wiert wacker met schraet geschoten, doch hoe veel gebleven zijn, kostmen om de duisternisse niet sien. Aen onse kant wiert niemant gemist, doch 1. of 2. gequetst. Het schieten der musquetten continueerde voorts den ganschen nacht, daer nu en dan ons kanon oock mede onder donderde.

Den 24. Woensdach, zijnde Bededach, continueerde het vlieden der bomben en branders noch al, soo datter binnen 24. uir meer als 200. binnen quamen, doende de bomben seer groote schaede aen de huisen. Maer de stinck-potten wierden meest geblust. Men seit dat enige der gebluste stinck-potten geopent zijn, en dat in sommige een vlesjen met witte materie gevonden zy, dat men vastelick geloofde vergift te zijn.

zijn. Welck soo sijnde, kan yder een afnemen, met hoe rechtſchapene Soldaten wy te doen hebben gehad. Eenige gevangens dorſten wel ſeggen, dat wy geen rechtſchapen krijghsmans geweer hadden (daer door menende de poolſche bijlen) maer hoe ſy dit ſullen goet maecken, dat men vergift gebruikt, oock met ſtil kruit ſchiet, en ſoo veel gerijffelde roers gebruikt, mogen ſy weten. Tegens de middach wierden van yder Compagnie enige Soldaten gecommandeert, doch tot wat einde, wiſt men niet. Maer even naedemiddach ſachmen het wel: alſoo de Soldaten onder het commando van *Capitain Heuſer* nae buiten wierden gebracht, door de ſelve wech, daer de voorige waeren uitgefonden. De onſe buiten komende, ſprongen gau aen lant, en liepen wacker op de Ceulſche wercken aen, ſonder dat de viant haer ſoo gau gewaer wiert, alſoo niemant het hoofd lange boven houden dorſte uit vreſe der muſquetten die geduirich uit de Fauſſebrayen geloſt wierden. Aen de werken komende, die daer redelick diep waeren, ſprongen ſy van boven daer in, alles dootſchietende en ſtekende wat haer voor quam. De Coninxmarckſche deden het goebest, dat ſy enige de koppen kloofden met haer bijltjes, ter wijl de andere weer laedden. Op dit geſchiet quamen vele van de viant toegelopen op de onſe aen, die haer met retireren uit de loopgraevens lockten, waer onder doen wacker met ſchraet geſchoten wierde, ſoo datter verſcheiden doot ter aerden vielen, als men van de wal ſien koſte. De onte retireerden voorts nae binnen in goede order, mede brengende een *Overſte Wachtmeester*, en een *Lieutenant van de Granadiers*, welcke al beide ſeer wel met gelt voorſien waeren, dat onſe Soldaten ſonder pluck haeren deelden. Een Tambour hadde inder haeft eene een goude rinck en een ſwarte ſcharpe met ſilvere franjes afgetrocken, dat hy mede binnen bracht. De andere Soldaten
had

hadden elck oock wat de doden uitgeschuddet, soo dat alle feer goet genoeg hadden. Bomben quaemen nu feer veele omtrent het huis van den *Heer Lewe*, staende an de *Vismerck* op hoeck vande *Pellers-straete*, 't welck om sijn excessive hooghte van buiten feer bequaemlick kost gesien worden. Doch wiert niet geraeckt, gelijk oock naederhant van bomben (maer niet van kogels) is bevrijt gebleven. De huisen daer omtrent staende wierden feer beschaedicht, soo dat men sach, dat grote huisen quade nabuirs waeren. Den nacht wiert gepasseert met heftich schieten, soo dat niemant uit de loopgraevens kijken dorste, waer over men 's anderen daeghs de dode lichaemen noch onbegraeven sach leggen, die in de uitval van de onse doot geschoten waeren.

Den 25. Donderdach quam een bombe heel aen de *Butjes-straete*, 't welck een vreeslijcke wijtte is. Oock wierden weer enige gevangens binnen gebracht. Het was een lust om te sien, hoe de lief-hebbers, die gansche daegen op de wal waeren, met snaphanen, het wilt buiten kosten treffen als het maer even uit de holen keeck. Het leek wel haest of sy op de koninen jacht waeren. Groote blijfchap wasser dese dach over de tijdinge, die men van *Delft* zijl kreegh, dat 14. *Oost-Indische Retourschepen*, aldaer geluckich gearriveert waeren. Den selven dach kregen wy oock 230. man tot assistentie uit *Vriesslant*. Tegens den avont quam een *Tambour* voor de poort, maer wiert sonder verhoort te worden, afgewesen. Des nachts wiert al om in de *Faussebrayen* aengeseght, dat men wel op sou passen, alsoo enige seiden gesien te hebben, dat de viant met schuten sich op 't schuten diep vertoont hadde, waerom men beducht was, of den viant wel yts op onse *Retrenchement* soude willen ondernemen, doch bleet achter, evenwel wiertter vreeslick op de onse met musquetten geschoten, soo dat den *Officier* die het *Commando* hadde
noch

noch meende, datter een storm op volgen soude; en sonde derhalven uit het Retranchement een Adelborst nae de Hooft-wachte, aldaer laetende seggen, dat de viant stormen wilde. Al eerder weer order quam van sijn *Excellentie*, soo liet de Officier door sijn Tambour alarm slaen, 't welck de andere Tambours horende, roerden oock datelick de trom: waer door in een seer korte tijdt, alles in de wapenen quam, en sich nae sijn geordineerde alarm plaets begaf. De Studenten hadden doen haer post in de Faussebrayen van d' Oosterdwenger, alwaer sy in een seer korte tijt alle quamen, soo dat yder een bekennen moeste, de Studenten compagnie de eerste geweest waer aen de wal. Ider een verlangde, dat de viant doch beginnen wilde te stormen, doch daer quam niet van. Of het nu de viants voornemen is geweest om te stormen, en dat hy door ons alarm daer van gediverteert is, dan of den Officier al te bevreesd geweest is, weet men niet, Altoos den Officier wiert daer over by de kop gevat, en by de *Geweldige* gebracht. Hoe vrolick Borgers, Studenten, en Soldaten nae de wallen liepen, hoe wel gemoet de vrouwens haer mans een afscheit-soentjen gaeven, en hoe sy die tot couragie vermaenden, is niet te seggen! Eenige wijven liepen selfs mede nae de wal, om kruiten loot de mans aen te draegen. Eenige gingen luits keels op de straeten eenige versen uit den 68. psalm singen. Een seker slecht wijf wat slauhertiger zijnde, riep om overgeven, 't welck van eenige andere nau gehoort wiert, of vielen 'er soo op te beucken, dat sy te kort soude geschooten zijn, indien 'er een gequalificeerde Borger niet tusschen gekomen was.

Den 26. Vrydach ginck het bomben smiten al voort; om de stercke wint quaemen weinich aen 't Vismerckt, doch aen 't Groote merckt, ende inde daer aen uitgaende straeten seer veel. Omtrent dese tijdt monsterde de Bisschop van *Munster*

het gansche Leger: welcke monsteringe om dat op een fraye manier toeginck, soo heb ick niet ondienstich geacht die te verhaelen. Smorgens heel vroegh wierden alle Trommen en Trompetten geroert om 't volk inde wapenen te doen komen, dit gedaen zijnde, wiert al om gepubliceert met Trommen en Trompetten, dat yder Ritmeester of Capitain op poena van an 't lijff gestraft te worden sonder conniventie, in yder gelit een feker getal (by exempel 10) stellen soude. Dit soo vericht zijnde, quaemen de Commissarifen de gelederen tellen, sonder man voor man te beschouwen, welcke gelederen aengeteikent wierden hoe veel onder yder compagnie bevonden waeren. Dese rolle wiert doen den Bisschop overgelevert, die nae het bevonden getal, gelt uit deelde. Soo dat hy altijt wist hoe veel volck pertinent in dienst was. Dit wiert so alle maent gepractiseert. Evenwel stalen de Officieren noch genoegh. Want op de reise gaeven sy aen de Soldaeten 3. of 4. schellingen, daer sy 14. hebben moesten.

Den 27. Saterdag des morgens heel vroegh smeed de viant alleen 15. à 16. bomben, waerna den ganschen dach weinich of geen meer quaemen; weinich schoot hy oock met musquetten en haecken, soo dat men by nae vergeten soude hebben, datter viant voor de poort was, indien onse Constapels ons nu en dan niet door kanon-schoten hadden indachtich gemaect. Van de wal sachmen evenwel dat de viant niet geheel stil was, want overal wiert seer opgesmeten. Dese dach quam een Tambour binnen, welk verfocht, dat de Gevangens, die in de laetste uitval gekregen waeren, doch nae haer conditie mochten getraecteert worden: ende of men niet toestaen wilde, dat haer een knecht oft we wiert toegesonden, om haer op te passen. Waer uit men sach dat het geen kleine hanfen moesten zijn. Dese gevangens hadden tot het laetste toe seer goede moct, dat de Bisschop de Stadt soude krijgen, en seiden

den dat met soo een assurance, dat men 't gelooft soude hebben, soo men flaumoedich was geweest. In 't begin des nachts was het seer stil, doch veranderde haest: Want naulix was de maen ondergegaen of de viant quam het Treck-padt langhs, dicht voor onse Retrenchement, sonder dat men 't gewaer was geworden. Eindelick een uitsiende sach den viant dicht voor hem, daer hy sijn snaphaen terstont op loste, 't welck de andere Soldaten in 't Retrenchement niet min verschrickte, so dat sy alle in groten haest haer gereet maecten, en schoten alle gelijk; 't welck hoe onvoorsichtich van haer gedaen was, merckten sy eerst, als sy de viant by de borst-weringe saegen opklaufteren, sonder dat ymant een schoot doen koste, doordien niemant soo gau weder laeden koste, en sy weinich of geen pycken by haer hadden. De viant dan quam wacker op haer aen, soo dat de onse genootsaekt wierden, haer over de planck nae de Fauſſe-bray te rerireren, daer haer 5. à 6. Ceulſche volghden, die in de Fauſſe-bray gevangen genomen wierden. Het retireren van de onse, ende het aenvallen van de viant geschiede niet sonder groot geraes, en gedruis, waer door de wachten daer omtrent in roer quamen, ende de Constapels nae het flickeren der musquetten vuir begosten te geven. Sijn *Excellentie* hier van notificatie gedaen zijnde, deed aenstonts alle Trommen en Trompetten roeren, waer door yder een sich voort nae sijn alarm plaetse begaf. De viant schoot ondertusschen wacker uit ons Retrenchement, doch de onse aen de wallen komende, gaeven soo vuir, dat hy seer haest moest delogeren, niet sonder merckelick verlies, doch de meeste hadde hy afgedraegen, soo dat smorgens alleen 3. doden gevonden wierden. Op dat wijcken der viant, (die maer 200. sterck geweest is gelijk men verstaen heeft,) naemen de onse weder post, doch bevonden, dat de viant de val-brugge even voor ons Retrenchement over het Schuitendiep

diep liggende, hadde neergesmeten ; so dat hy lichtelick konde weerkomen : want voor de brugh hadden de Ceulsche een hoge borst-weringe op gesmeten , daer het altijd vol menschen achter was. Over dese onse faute wiert seer qualick van den Officier gesproken , die het commando in 't Ketchement gehadt hadde , als soude hy de Soldaten te veel hebben laeten drincken. Hier mede cesseerde den alarm by de Stadt , maer op de Hoger-brugge (zijnde een pas een quartier uirtjen van de Stadt) ginck het weer aen , want naulix was het by de Stadt gedaen , of de viant viel daer met grote force op de onse aen : doch de onse bestaende uit enige Soldaten en Boeren hieteden hem so welkom met 2. stucken en haer musquetten , dat hy , nae dat een tijt lanck wederlijts geschoten was , moefte retireen. Die van de Stadt de vlam siende gaeven wacker vuir op de viant met een halve kartou op 't Kleine poortjes dwenger staende , soo dat de viant van vooren en ter zijden wat kreech. Hoe veel de viant hier heeft laeten sitten weet men niet , doch de groote plassen bloet die men smorgens sach gaeven genoeg te kennen , dat niet mis geschoten was. Tot buit bequaemen de onse een schute met geweer , schuppen , kruiwagens &c. die smorgens wiert binnen gebracht.

Den 28. Sondachs heel vroeck wierp de viant alleen 10. à 12. bomben , waer nae hy met 6. stucken begoff te schieten , daer van 2. seergau gelamt wierden , met de overige 4. schoot hy tot middach , als wanneer hy gansch ophielt , misschien om dat de batterie seer van ons kanon ontramponneert was. Naedemiddach kost men sien , dat weder aen een nieuwe batterie gearbeit wierde. Omtrent 7. uir des avonts wiert een schute uit het Kleine poortjes pijp uitgestuirt , voorsien met allerehande brantverwekkende materie , om de val-brugge , die de viant snachts te vooren nedergesmeten hadde , aen brant te steken ,

steken. Twe waech-halfen, die in de schute waeren, dirigeerden het werck soo wel, dat sy de brugge, onder het faueur van de damp van 't kanon, dat daer omtrent geduirich geloft wierde, inde brant kregen, en sy heels-hoofds weer binnen quaemen, niet tegenstaende de viant dicht aen 't water begraeven leide. 's Nachts schoot de viant soo sterck met haeken, en musquetten, als hy te vooren noch noit gedaen hadde. Van onse Borgerie, die dien nacht met 6. Vaendels waecte, was oock een gedeelte aen de wal, haer best oock doende met schieten.

Den 29. Maendach begoft de viant gloeyende koegels te schieten met 6. stucken, staende op een batterie, inde Munsterfche werken half-wech de galge an de Heere wech gelegen. Dese batterie was seer sterck, so dat sy weinich van ons kanon kost beschadicht worden, de koegels vlogen de gansche Stadt over. Vele quamen nae St. Martens kerck en Toren, om die te beschadigen; also de viant misfchien menende, dat men sijn wercken van de toorn alte veel bekeeck. Doch daer was al in voorsien by placacet van de Heeren van de Raedt: soo dat geen privaet op de toorn komen dorste, also men meinde de viant meer nae de toorn soude schieten als hy 'er menschen op sach. Een koegel quam alleen dien dach door het Choor van de groote menichte die nae de kerck geschoten wierden. Hier en daer raeckte oock al brant, doch wiert voort gebluft. De onse waeren dien dach besich met verscheiden batterien wat te laeten sincken, also men bespeurde, onse batterien wat te hooch waeren. Oock quamen weder enige bomben. Tegens den avont kregen wy kenschap dat de viant met eenige duisenden opgebroken was, doch waer nae toe wift men niet. Veele meenden, als of het wel op de Hoger-brugge gemuntet was, waerom oock enige paerden derwaerts gefonden wierden. Doch snachts wiert niets vernomen.

Den 30. Dinghsdagh smet de viant weder seer veele bomben in. Oock schoot hy wacker met gloeyende koegels, die noch meest nae de St. Martens Toorn quamen. Dien dach quam order dat ijder een, die kraemen hadde, deselve op 't nieuwe Kerck-hoff souden opslaen; om 't secours, dat voor handen was, daer in te logeren, also alle huisen al vol waeren. *Den Bisschop van Munster*, was nu selfs in persoon, al diverse maelen inde loop-gravens geweest, (gelijck hy oock naederhant, daer dickwils geweest is) alles seer naeuw besnuffelende, ende de fouten corrigerende, dat hy niemant toe vertroude. Als hy 'er inginck, soo hadde hy 9. à 10. personen by hem, die alle in eenderhande liverai gekleet waeren, gelijck hy selfs oock, op dat van niemant mocht gekent worden; Waerom oock geen range van haer geobserveert wierde, want dan ginck d' eene voor en dan d' andere. Daer dese train quam, moest ijder een sijn best doen met graeven, en schieten; soo dat de Soldaten dese groote Laquaien liever van achteren als van voren saegen. Een die in 't Leger geweest is, heeft my verhaelt, dat den Bisschop dickwils 2. à 3. uir uitbleeff, eer hy uit de Approches weer in 't Leger quam: soo dat ijder een sien kan, hoe het dit oude Paepjen ter herten heeft gegaen.

Den 31. Woensdach ginck het met bomben en branders smiten als vooren, als mede met het gloeyende koegels schieten. Doch het wiert langer niet geacht, alsoo de meeste inde reets geruineerde huisen quaemen. Om dese tijt wiert een seer groote bombe van twee onnolele Jonghskes met straetendreck uitgebluft. Een is 'er oock gekomen, daer een ront kopere plaetjen ingevonden is, waer op eenige Latijnsche woorden en enige vreemde characters stonden, die van niemant ont-cijffert kosten worden. Het scheen, gelijck seer aerdich een Professor in sijn Oratie seide, *dat den Heiligen Bisschop, nu hy met Simon Petrus hulpe de Stadt niet winnen koste*

koſte, nu langer die met Simon Magus hulpe winnen wou. Maer alte vergeefs. 's Nachs quam onſen *Commandeur den Vorſt van Pleun* op de wallen, order gevende dat men alle ſtucken nae *Helpen* ende nae 't *Blauw-huis*, daer men nae de *Approches* moeft gaen, ſtellen ſoude, en dan gelijk vuur geven. Want nu was men bericht, dat de viant niet voor middernacht nae de *approches* dorſt gaen, uit vreeſe voor ons kanon, daer hy te vooren als het noch licht was, daer nae toe liep, de hoeden om de hoofden ſwaejende. Als nu alle *Conſtapels* gereet waeren, wierter een teken gegeven, waer op voort onder en boven van de wallen, ſoo vreeſlick wiert geſchoten, dat de *Stadt* ſcheen in de vlam te ſtaen. Dat gedaen zijnde, begoften over al onſe *muſquettiers* ſich oock te reppen, ſoo dat men ſchier blint van de damp, en doof van de ſlaegen wiert. Door dit ſchrickelick ſchieten, wierdt den ſlapende viant wacker gemaect, die daer op kort nae een ander 30. bomben en branders wierp, waer door een huis inde *Pelfersſtraete* inde brant raeckte, en een *Student* inde *Fauſſebray* wakende inde borſt gequetſt, die ſo gau niet was gaen leggen. De andere *Studenten* (die doende waeren, met het *Nachtegaeltjen* te ſingen) haer *compagnon* gequetſt ſiende, gingen terſtont *revenge* haelen met wacker ſchieten, terwijl eenige al voort ſongen, op dat de viant niet horen ſou datter eene gequetſt waer. Naederhant riep ijder van haer den *Biffchop* een *eren-titel* toe, 't Welck ſy *ordinaris* alle nachten deden om tijt verdrijff. De *Biffchop* hadde dickwils deſe fijne nieuwe titels ſelfs gehoort, als hy inde *approches* waere geweest. De *Officieren* waeren 'er oock ſeer oververſtoort geweest, en hadden geſwooren, dat het de *Studenten* ſuir opbreken ſou, als ſy inde *Stadt* quamen. Doch de *Studenten* met de eerlijke en couragieuſe *Borgerieen Militie* hebben daer in voorſien. Tot ſpijt weer van ons hadden ſy dickwils, een raeve met ſchreuwen naegebotſt,

nagebotft, doch dit magere affront is men geduirende de belegeringe niet eens gewaer geworden, also sy misschien het hoofd niet langh genoch uit haer holen dorsten houden om te roepen. Een van onse bomben raeckte dien nacht oock soo recht in haer werken, dat daer over een groot geroep ontfont van loop, loop, 't welck men inde Faussebrayen horen koste. Oock schoot de viant dien nacht vreeslick met haecken, op de punt van de Ooster-dwenger, soo dat men vastelick geloofde, dat hy daer yts notabels voor hadde, 't welck naederhant wel gebleken is, want den inganck van de Munsterfche mine daer bevonden is. De maene doen oock eens bedeckt wordende door een duistere wolcke, hoorde men de viant seer met waegens vaeren, doch het duurde niet lange, alsoo de mane haest weder ten woorschijn quam.

Den 1. Augusti Donderdach schoot de viant noch wacker met gloeyende koegels, nu en dan wiert oock een granaet uit het kanon geschoten, waer van eene quam door de peerdestal van *sijn Vorstelijke Genade*. Tegens den avont quaemen weer eenige van de Coninxmarcksche binnen, alle in 't blau gekleet, die inde kraemen op 't nieuwe Kerck-hoff geleght wierden. Oock arriveerde dien avont voor de boom, het secours van *sijn Hoohheit den Prince van Oranjen*, uit Hollant gesonden, bestaende in 14. Vaendels onder het commando van den *Oversten Forman*. Het selve quam met 33. schepen, die van den viant gemackelick kosten gesien worden: 't welck hoe hem heeft aengestaen kan ijder een wel afnemen. Den volgenden nacht was het stil.

Den 2. Vrydach was het den ganschen dach seer stil, soo dat de Hollantsche Soldaten vraeghden, of 'er de viant noch was. Dit stil-wesen gaf aen vele seer vreemde speculation, also de onrusten selden wat goets voor hebben, als sy stil zijn. De meeste geloofden dat de viant met mineren doende was,
door

door dien men enige plaetsen buiten seer hooch sach worden. Voor de middach was men besich met het Hollantsche volck te sien binnen trecken, die alle nae dat sy eerst den eedt aende Stadt gedaen hadden, nae het Offen-merckt trocken, alwaer sy voor de Logementen van onsen *Lieutenant Generael* en onsen *Commandeur* in ordre wierden gerangeert, en naderhant in der A. Kerck geleght.

Den 3. Saturdach smorgens heel vroeck toonde de viant met sijn bomben en branders werpen, dat hy uit de slaep gekomen was. Dit smiten duurde den ganschen dach. Seer veel bomben quamen even over de wal, 't welck of den viant à dessein dede, om onse batterien te beschadigen, die hem soo plaechden, dan of het was om dat de wint seer sterck uit de Stadt waide, is onseker. Veel bomben wierden doen gesmeten, die van binnen vol hant-granaten waeren, die dan soo veel slaegen gaeven, als 'er hant granaten in waeren. Oock wierden weer gloeyende kogels ingeschooten, die noch al quamen van de stercke batterie half-wech de galge, soo dat die batterie veel quaets dede; doch brant onstont 'er weinich. Tusschen de Heere en Oosterpoort, wiert seer sterck gegraven, niet tegenstaende het kanon 'er wacker op speelde. Tegen den avont lieten sich 5. Studenten en 2. Soldaten buiten sluiten, de mine maekende van te willen gaen visschen. Do. h snachts begaeven sy haer nae de werken van den viant, alwaer sy een Officier vonden; dien strax een vande Studenten met de kolf van 't roer de kop infloech, soo dat hy ter aerden nederviel, waer hem voort de andere gau uitplunderden, by hem bevindende een buil met gelt, een gouden rinck, en een degen met een silvere gevest; ondertusschen liep 1. à 2. wat verder, doch de viant vloodt voort wech de wercken wijder in, sonder de onse te durven wachten, niet wetende hoe veel 'er van de onse aenquaemen. Hier op naemen de onse oock

haer retraite, alsoo sy alreets buit genoeg hadden. Dese actie is seer gesecreteert, alsoo sonder order geschiet was, doch ick ken'er die het gelt en rinck gesien hebben, ende de Soldaet het hebben hooren verhaelen. Tot alle lijcktekens hadden sy, nae krijchs gebrueck, den Officier een Locke haer afgesneden, om te betonen, soo het misschien openbaer wiert, dat sy gene van de onse het ontnomen hadden.

Den 4. Sondach sachmen, dat de viant niet verre van de graft tegens de punt van de Ooster-dwenger doende was met een batterie te maeken, ende alsoo de Constapels oordeelden, dat die niet seer gevoehlick van de ordinaris batterien kost beschoten worden, soo quam order dat men een bequaeme plaetse daer toe opsoeken soude. Daer toe dan wiert uitgekozen het einde van de gordine tusschen de Ooster en Drenkelaers dwenger, en voorts een groot gedeelte van de Drenkelaers dwenger. Hier an begoft men voort te arbeiden, en wiert naderhand de Grote batterie genaemt. Dese dach wiert oock het Hollantsche volck gemonstert op 't Offen-merckt, alwaer een Soldaet van een snaphaen, die op de gront lach, en los spronck, doorschoten wiert. Mede arriveerden dien dach 4. Compagnien, die uit Coevorden gekomen waeren, doch waeren seer swack, alsoo de Bisschop veel volcx daer af gehouden hadde. Uit een overloper verstont men, dat in 't leger de spraek hadde gegaen, dat 's nachts gestormt soude worden, doch 's nachts hadde men goede rust, alleen tegens den morgen wiert men wat onfacht door de bomben opgeweekt.

Den 5. Maendachs quam een bombe in St. Johannis-straetjen in 't huis van de *Ritmeeſter Sickinga*, nae welke syt noch weinich of geen geweest waeren, soo dat vele vluchtelingen, weder nieuwe schuilplaetsen moesten gaen opsoeken. Oock quaemen by de 40. overlopers binnen. Naedemiddachs 5.
Franse

Fransche overlopers een tijt lanck by 't kanon staende te kijken, soo kregen eenige suspitie, als of die wel in 't fin mochten hebben, de stucken te willen vernaegelen. Waer over eenige, door al te groote yver gedreven, haer voortaengrepen, en nae sijn *Excellentie* brachten, die haer nae de Geweldige font, doch 's anderen daeghs haer saeck geexamineert zijnde, wierden sy onschuldich bevonden, ende gerelaxeert. Uit overlopers vernam men dat de viant met seer groote moeite over al sijn loop-graevens door rijswerck moest staende houden, dat geen batterie vast genoegh kostt gemaectt worden voor ons swaere kanon, oock dat de viant wacker met mineren doende was.

Den 6. Dinghsdach quaemen wel 30. Bisschoplijcke voor de poort, zijnde de gansche Brant-wachte aen dese zijt van 't Leger, dese rapporteerden, dat het voet-volek seer beanght was vooreen uitval, en dat daer om geweldich verliep. Onse Constapels niet langer konnende sien, dat het buiten soo bultachtich wiert, waeren den ganschen dach doende te slechten door ons kanon, soo dat alle werken van den viant 'er wacker wat van kregen. Ondertusschen smiet de viant al met bomben en stinck-potten. Savonts quamen wel 90. overlopers, die alle op Rosendael geset wierden, alsoo men dit gespuis weinich toe vertroude.

Den 7. Woensdach was nau den dach door gebroken, of de viant begoft soo vreeslick te kanonneren, dat het over al koegels scheen te haegelen. Onse Constapels wisten schier niet, waer nae toe sy eerst schieten souden, want van alle kanten quaemen haer de koegels om de oren. Een batterie wasser tegens de punt van d' Ooster-dwenger, schietende met 7. halve en hele kartouwen nae d' Ooster-poort en daer omtrent. Even aen de zijt van dese batterie nae de Oosterwech aen was een ander met 5. stucken, mede meest deselve wech

fchietende. Oock hadden de Ceulſche een batterie aen de Oofterwech beginnende, waer op geplant waeren 9. hele en halve kartouwen, meest ſchietende nae de Oofter en Heere dwenger. Noch hadden ſy een tweede aen de bedeckte wech by 't kleine poortjen, waerop waeren 6. ſtucken, die alle by nae ſchuins over nae der A. ſchoten. Dan wiert oock noch van de batterie half wech de Galge met gloeyende koegels geſchoten, ſoo datter inde 30. ſtucken te gelijk inde Stadt ſchoten, waer door het ſeer periculeus over al was. Jae in de huifen ſelfs wierden vele getroffen, deſe raecte een been quit, gene een arm, ſoo dat het 'er doen vry ſcherp toeginck. Op een batterie in de Oofter-dwenger wierden 5. teffens geraeckt, doch dit geſchiede door een bombe, die oock deſe dach ſeer veel geworpen wierden, want in een uir naemiddachs wierden over de 25. geſmeten. De St. Martens toorn kreegh doen oock wacker wat. Een mael of wat wiert tegens de klokken geſchoten, dat die 'er van geluit gaeven. Hoe vreeslick het 'er doe oock toeginck, ſoo geloof ick nochtans niet, dat ymant kan gevonden worden, die met waerheit ſeggen kan, een perſoon van conditie te hebben horen van overgeven ſpreken. Onſe conſtapels ſchooten den ganschen dach oock ſoo ver-vaerlick dat men niets hoorde als een continueel donderen van 't kanon. 's Nachts wiert niet als met muſquetten geſchoten.

Den 8. Donderdachs was het noch nau licht, of het vreeslick kanonneren ginck weer aen, omtrent de middach was het of de furie van de viandt eenichſins overginck, want doen ſchoot hy hoe langer hoe flauwer. Maer de onſe ſchooten al even fel, tot de laeten avont toe: niet een ſchoot deed de viant, of kreegh ſtrax 5. à 6. ſchoten nae ſijn gat. Twe van onſe batterien wierden doen reddeloos, doch duurde niet lange. De onſe waeren noch al drock doende aen de Groote batte-

batterie, daer seer nae verlanght wierde. De oorfaeck, waerom het soo lange duurde, eer die veerdich wiert, was, dat de viant het timmeren vernemende vreeslick daer nae schoot, en met stenen uit mortiers daer nae smeet, soo dat men by daege qualick arbeiden koste. Naedemiddachs wierden, uit de overlopers de Franse en Munstersche te sloop gedaen, en nae Hollandt gesonden. Savonts als het doncker wierde quam een stinck-pot by St. Johannis bruckjen, en een bombe tot heel by sijn *Genaedens* lust-huisjen, daer tot noch toe geen omtrent geweest waeren. Dit dede noch weer veele gevluhte al hoger inde Stadt vluchten; Soo datter waeren, die 3. à 4. reisen haer goet verdragen hadden, en van logijs verandert waeren. Echter en besweeck niemant. Van de koegels en bomben maecten de menschen nu langer soo weinich wercx, dat het wel scheen of de menschen noch een lijff inde kiste hadden. Snachts saeten de menschen veel voor de deuren te slaepen, hebbende ondertusschen eenige op schilt-wacht geset, om geduurich een ooge inde lucht te hebben, en op de bomben te passen: Alser dan een bombe of brander quam gaeven de oppassers met een geroep te kennen waer nae toe ijder een lopen soude, daer men dan soo lange bleeff als de bombe geslaegen hadde, dan liep ijder een weer nae huis, met malkanderen jockende over het verbaest loopen, dat ijder een gedaen hadde. Deese dach als mede de voorgaende hadde de viant seer op de Ooster-poort geschoten, soo dat seer ontramponneert was. Eenige schoten waeren door alle deuren gegaen, waerom de koegels de straet langhs vlogen, hier over quam tegens den avont order dat alle dreckmenders, haer wasgens met mest souden vullen, en nae de Ooster-poort brengen; waer mede snachts de poort gestopt wierde. Insgelijcks ginck men de Heerr-poort voort daer nae oock doen.

Den 9. Vrydach wiert begonnen en geindicht met wacker kanonneren. Soo dat ick gelooff in eenige daegen veel duifenden van Ichoten wederzijts gedaen wierden. Den volgenden nacht dede de viandt een attacque op de Rouffcher-brugge een uir van de Stadt gelegen, Welck in deser voegen is toe gegaen. Een troupe van omtrent 400. man, die gelegen hadden te Suitbroeck en elders begaf sich te 11. des nachts op de wech nae de Rouffcher-brugge, werdende geleidt door een Soon van een overleden Pastoor te Scharmer, met mening de gemelte brugge meester te worden, en dan het Hogelant in te gaen en te plunderen. En passant klopten sy een boer op, dien vraegende of hy haer de wech wilde wijfen naede Rouffcher-brugge, waet op de boer tot antwoord gaf van jae. Dat sy sich maer gereet souden houden, hy sou sijn schuitjen, dat wat besijden sijn huis lach, gau gaen haelen. Sy dit gelovende lieten den boer gaen, die voort in plaets van weder te komen nae de brugge toe roeyde om de onse te waerschouwen. De viant een tijt lanck de boer met smerten verwachtede, ende eindelick siende, dat hy niet quam, merckte wel dat hy van de boer bedrogen was; begaf sich derhalven op de wech, met hope den boer voortekomen, 't welck hem oock soo verre geluckte, dat al gelandt was, en sich inde huiften tegens de brugge overstaende geleit hadde, al eer de boer quam. Doch hy komende weckte ons volck, dat uit 12. à 13. Soldaten, en eenige Boeren bestont, en maeckte haer bekent watter op handen was. De viant rumoer horende begoff daetelick op de onse te schieten, daer de onse oock niet op swegen. Ons volck, dat by de Hoger-brugge de wacht hadden, siende het schieten, begaeven sich voort derwaerts, alleenlick by haer post soo veel laetende, die die even besetten kosten. Dese by de onse komende, wiert heftich op de viant geschoten, doch het schieten, deed weinich
nuts,

nuts, also de viant uit de deuren en vensters schoot. Op't laefte de onse een stukken van de Hoger-brugge bekomen hebbende, deden daer naulix een schoot of twe mede, of de viant verliet de huifen met een groot geschreuw. De onse dit fiende, voeren met eenige schuiten over, en vielen den viant wacker in, eenige dootschietende en over de 50. gevangens bekommende. Waer onder 2. Officieren, waer van de eene sich in de schorsteen versteken hadde, daer hy van een Soldaet, die de naeflinge deed, wiert uitgehaelt. De huifen wierden daetelick in de vlam geset, op dat de viant daer niet meer mocht inkomen nestelen. Aen onse sijt was een dode, en 2. à 3. swaer gequetst. Als dit alarm in de naest gelegene dorpen gewaer geworden wiert, wierden voort alle klokken geklept, waer door in kortetijt by de 1000. boeren met alderhande geweer verschenen, doch voor haer komst was het al gedaen. Over dese victorie was groote blijtschap, want in cas de viant doorgebroken hadde, soude hy seer groote schaede hebben konnen doen aen 't Hoge-lant; daer men noch meest in volle poftuir sat.

Den 10. Saturdach smorgens waeren weer seer veele overlopers voor de poort. Ons kanon begoft seer vroeck te spelen, soo dat wel een nirtjen duurde, eer wy van de viant beantwoort wierden. Van ons groote batterie begoft men dien dach oock wacker te ageren, soo dat niet een schoot binnen quam, of strax wierden 5. à 6. schoten nae buiten gedaen: waer om het ongetwijffelt vry warm op de viants batterien moest zijn. Seer vervaerlick wierp de viant dien dach met straet-stenen nae onse batterien, 25. quaemen dickwils uit een mortier teghelijck. Oock smeed hy nu in plaets van bomben met groote stenen, waer van eene tegens de 100. pondt swaer op een folder in de Peper - straete ghevonden is. Het scheen dat het 'er langer niet afmocht, dat hy met
bomben

bomben smeed, also hy alreets soo veel verquift hadde, sonder het gewenste ogenmerck daer door te verkrijgen. Tegens den avont wiert van buiten maer met 6. à 7. stucken geschoten: Soo dat ons heftich kanonneren goede operatie dien dach gedaen hadde.

Den 11. Sondach wiert weder sel wederlijts geschoten. Tot assistentie kregen wy doen 7. Vaendels uit Vriesslant, doch de compagnien waeren seer slecht, alsoo een rijt lanck wacker omgesworven hadden, en reets enich volck van die, met het gecommandeerde volck, te vooren hier gekomen was.

Den 12. Maendach wiert wacker gekanonneert, doch niet met soo veel stucken als te vooren. Veel koegels quaemen sich noch nederfeten in en omtrent het Provinciael Artilleriehuis, soo dat seer doorluchtich wiert. Oock smeed de viant doen so met straet-stenen, nae de wal en faussebrayen, en principelijck nae de batterien, dat men nauix sich daer voor verbergen koste: doch wiert maer 1. of 2. daer door gedodet. Uit een overloper verftont men dat het by de viant anders toeginck, want kortste vooren, seide hy, hadde een koegel 14 of 15. en noch een 11. of 12. dootgeschoten, van die, die nae de approches marcheerden. Een ander overloper verhaelde, dat op een avont 7. of 8. Officieren, die in 't blauwe huis hadden geseten te eten, de kop was wech geschoten, hoe de anderen de kost gesmaect heeft kan men dencken. Veel koegels van de viant gingen seer hoog, soo dat veele heel over de Stadt raecten. Eenige seiden, dat dat van enige gedwongene Constapels gedaen wiert. Een van dese hooggaende koegels ginck door het verwelfel van de Nieuwe kerck. Dese dach trock den *Lieutenant Colonel Huninga* op een aenslach uit, met eenich volck, doch waer nae toe wift men niet. Des nachts heel vroech begoft de viant weer met bomben en stinck-potten te smijten, pauzerende telkens, als hy

hy 5. à 6. geworpen hadde, apparent om te sien, of oock ergens brant ontfont, daer hy dan gemeenlick veel nae toe wierp, alsoo daer omtrent veel menschen ordinaris sich vinden lieten. Doch brant quam 'er niet.

Den 13. Dinghsdach smorgens vernam men ganschelick geen viant voor 5. uir, als wanneer hy door eenige schoten te kennen gaf, dat hy 'er noch was, en ons schieten, dat al wat geduirt hadde, vernomen hadde. By nae den ganschen dach was het seer regenachtich weer, soo dat men naulix lonten aen houden koste, waer over weinich schoten gedaen wierden, alleen savonts gaeven de onse eens wacker vier, om de viant goede nacht te seggen. Naemiddernacht begoft de viant weer gloyende koegels te schieten, als mede bomben te werpen. Doch het koegel schieten hielt tegens de middach op, maer niet het bomben werpen.

Den 14. Woenfdach smorgens arriveerde alhier den *Lieutenant Generael Aylva* uit *Vrielandt* met een partie Ruiters, om over eenige saecken met onsen *Lieutenant Generael* te aboucheren. Veel wiert dien dach gesproken, van den aanslach op de Nieuwe-schans als of die geluckt was, doch haest quam tijdinge dat verspiedet waer geweest, en dat daerom de onse weder hadden moeten keren nae *Delft*-zijl, alleen tot buit onder wegens bekomen hebbende, twe waegens met proviande, 10. paerden met 4 gevangens, die haer snachts weer ontlopen waeren. Van een kanon-koegel wiert dien dach een Soldaet in de Hoof-wachte gedodet, also de koegel te rugge stoitende van de toorn, hem slaepende op 't hooft viel. De onse schoten den ganschen dach seer heftich. Naedemiddach quam een Tamboer binnen, met brieven aen sijn *Excellentie*, verfoeckende, dat de Gevangens op rantsoen mochten gefet worden, of dat anders nae haer conditie mochten getraecteert worden, en vorders dat toch eenige confituren

mochten voor geldt gefonden worden , alsoo der eenich Hesses vrouwen - getimmer in 't Leger gekoomen was, die men daer mede soude regaleren. Waerop tot antwoord gegeven wierde , dat het geen manier was, Grote gevangens los te laeten, soo lange de viant voor de poort leide, wat het tracteren aenginck, dat men daer hier vry civiler in was, als sy tegens onse Officieren , die sy tot Swol seer slechjes tracteerden, daer sy nochtans eerlijcke rantsoenen presenteerden. En voorts aengaende de confituren, daer was men weinich mede voorsien, alsoo men te veel op kruut en loot dochte.

Den 15. Donderdachs morgens schoot de viant alleen met 9. stucken, waer van eenige gloeyende koegels schoten. In 't eerste schoot hy heftich, doch tegens de middach verflaude hy t' enemael. Soo dat naedemiddachs seer stil was, als mede de volgende nacht. Hoe wonderlick de koegels geduirende het belech gevlogen zijn, is schier ongelooflick. Een quam 'er de Heere-straet langhs, en schoot een slemender sijn tonnetjen onder de neers heen, dat hy omtuimelde. Een ander quam een Candidaet, die op sijn kaemer sat te studeren, tusschen de benen door, en nam hem de stoel onder 't lijff wech dat hy achter overviel sonder beschaedicht te worden. Noch een ander vlooch achter in een peert, en voor weer uit, doen noch wech nemende een tack van een boom. Een vierde vlooch een vercken over de rugge, dat al de borstels daer affenghden, sonder anders het vercken te beschadigen. Een Student riep hier over snachts den viant toe uit de faussebray: Dat de Bisschop nu langer de verkens begoft te scheren, alsoo alle schaepen al kael waeren. Dit en ander roepen der Studenten, heeft den viant seer verdrotten. Niet minder mishaechede het de Officieren oock, dat de Studenten snachs soo vrolick waeren, door dien sy alle daegen
haer

haer Soldaten al in predickten; dat men in de Stadt hoe langer, hoe banger wiert. 't Was een lust om te horen, hoe het de Studenten alle nachten inde faussebray aengingen. Dan speelden sy op de fluyt en viool, dan schoten sy alle gelijk, en dan songen sy, het Nachregaeltjen, dat het tot Helpen kostt gehoort worden. De Bisschoplijke hadden het Nachregaeltjen voor de misse aengehoort. Want tot Zwol komende hadden sy aen onse gevangene Officieren verhaelt, dat sy sich te Groningen eerlick gehouden hadden, en dat sy haer daer veel spijs hadden aengedaen, jae selfs alle nachten tot spijs van haer de misse inde faussebrayen gesongen hadden.

Den 16. Vrydach wiert alleen uit musquet-schoten vernomen, datter viant was, want met kanon en mortiers wiert niet gedaen. Hier over dan besloot sijn *Excellentie*, eens een uitval te laeten doen, om te sien hoe het buiten gelegen was. Savonts dan om 6. uir wierden omtrent 300. man te scheep gedaen, waer by sich seer veele volontairen voechden, welke stillerjes nae buiten wierden gebracht. Soo haest de eerste schuite gelandet was, liepen de Soldaten een stuckweeghs de Bedeckte-wech langhs, om die omtrent de Ceulsche batterie waeren af-te-snijden, 't welck haer oock geluckte, soo dat sy met hulpe vande andere, die ondertusschen ook uit de schuiten quaemen, seer veele capot maeckten, de andere stelden het op 't lopen, de onse achter nae, schietende, houwende, en sabelende. Seer kloeckmoedich betoonde sich alhier den Oversten *Wacht-meester Willers*, als mede de *Graef van Dona*, en *Capitain Celos*. Waer van de eerste met de blote sabel inde hant voor aen liep, wacker ter neder sabelende wat hem voor quam, soo dat seer van bloet besprenght wierde. De Soldaten volghden al wacker oock haer best doende. Eindelick raeckte de viant weeraen 't staen, achter een borst-weringe, tot secours bekomende al wat'er inde Ceulsche wercken was.

Soo stonden se een tijt lanck elck sijn best doende met schieten, de viant aen d' eene, en de onse aen d' ander zijt. Eindelick quamen de Munstersche oock toegelopen, soo dat den viant seer sterck wiert, waerom de onse geen kans meer siende, retireerden al schietende, onderweeghs alles uit schudende watter omtrent leide, en mede nemende wat sy draegen konden. Soo quaemen de onse weder te sloop, de viant die haer volghde wiert wacker met schraet gegroet, waer door vele sneuvelen. De onse binnen komende waeren alle met buit beladen, mede brengende veel musquetten, snaphanen, degens, klederen, trommen &c. Oock wierden noch 20. gevangens medegebracht, die seer verbaest toekeken, sich niet kunnende begrijpen, dat het in een ogenblick soo met haer verandert was. Aen onse kant wiert een doot geschoten, als hy al weder inde schuit was, 3. à 4. gewondet, en 1. of 2. gevangen. Op dit rumoer vertoonde sich de ruiterie met eenige troupes voor Helpen, daer wacker met kanon ondergeschoten wierden, soo dat men eenige van de peerden sach af tuimelen. Een bolte, zijnde een dicke ijseren staf aen beide zijden met dicke ijseren schijven beset, wiert heel achter Helpen in een peerde-stal geschoten, waer door enige peerden gedoodt wierden. Hier over was men soo seer verwondert in 't leger geweest, dat men dese bolte over al als een wonder ginck vertonen, jae zelfs wiert se eindelick aen den Bisschop getoont, die geseit sou hebben dat stuck wel eens te willen sien, daer die uitgeschoten was. Geduirende den uitval deede de viant noch kanon, noch mortier roeren, dat ons wonder voorquam. In 't begin van de nacht wierden noch al eenige musquet-schoten gedaen. Oock hoorde men het kanon, dat van de onse inden uitval vernagelt was, op de Ceulsche batterie versetten.

Den 17. Saturdach met het aenbreken van den dach, koften eenige sien, datter volck uit de approches nae Helpen liep, en alsoo men in een uir of twe geen schoten vernomen hadde, begoften eenige te dencken of de viant wel mocht afgeweken zijn. Waer op sich eenige waech-halsen nae buiten begaeven, met schromen eerst inde loop-graevens kijkende, doch niemant vernemende begaeven sy sich verder, soo dat sy eindelick de loop-graevens heel ten einde liepen sonder ymant te vernemen. Dese blijde bootschap quamen sy den Schilt-wachten toeroepen, die het voort nae binnen riepen, waer door in een korre tijt dese tijdinge de gansche Stadt doorvlooch. Hier op quaemen de menschen met menichte nae de wal, nu eens sonder schroomen des viants werken bekijckende. Eenige raeckten met schuiten buiten, die voort de loop-graevens inliepen, en vonden aldaer noch veel ammonitie leggen, als bomben, branders, musquetten, hant-granaten, koegels, schuppen, houwelen &c. Yder een sleepte hier soo veel van nae binnen, als hy draegen koste, en bracht het stilletjes te huis. Veel doden laegen oock noch onbegraeven, die savonts te vooren gebleven waeren; een lach'er noch te kermen, die badt dat men hem doch doot schieten soude, waerom een Student het goe-best dede, en schoot hem door de kop. Uit alle tekens kost men sien, dat de viant seer haestich deurgegaen was, misschien vresende, datter een swaerder donderslach op het blixemen volgen soude. Naederhant heeft men vernomen, dat het voetvolck soo bevreesd was geweest, dat de ruiterie genoeg te doen hadde gehad om het voor wech lopen te bewaeren. Naedemiddach wierden eenige uitgecommandeert, waeronder vele met schuppen, om de loop-graevens op verscheiden plaetsen te stoppen. By de Soldaten voechden sich vele Burgers en Studenten, die met eenige Soldaten, terwijl de

andere groeven , ende de batterien inde kolen setteden ; veele kortswijltjes hadden met de viant , alsoo die sich noch hielt achter de galgen-berch met eenige Ruiters en Soldaten. Dan joegen de onse den viant op de vlucht , dan dreef de viant de onse weer inde loop- graevens , soo dat het wel speelen leeck , maer voor een ruiters of wat was het ernst , alsoo die uit het sael geschoten wierden door de onse. Naderhant heeft men verstaen , dat den viant haest binden van doen was geweest , als hy sach dat men soo stout was , dat men sijn batterien in sijn aensien verbranden , en de loop- graevens in sijn praesentie vernielen dorste. Ons kanon schoot gedurich nae Helpen , daer de brant- wachte gedurich heen en weer reet.

Den 18. Sondach vertoonde sich de viant noch op de galgen berch, het gros van't leger was doen noch gans tusschen Helpen en Haeren , alsoo sy het swaere kanon niet wel voortkrijgen konden , soo dat het nu noch eerst even achter Haeren gekomen was.

Den 19. Maendach wierden ettelijke Soldaten uitgesonden om de wacht te houden , terwijl 6. Vaendels Borgerie doende waeren met des viants wercken te slechten. Doch de Borgerie wiert door last van sijn *Excellentie* haest weer binnen getrocken , alsoo men seide , datter contschap bekomen was , dat de viant , ons affronteren niet langer konnende gedogen , geresolveert hadden , een aenval op onse arbeidende Borgerie te doen met eenige duisenden. Men sach doen oock dat de viant doende was met een borst- weringe te maecken op de galgen-berch , waer over order quam , dat men daer nae schieten soude. Een schoot quam 'er tegens de pilaer van de galge , soo dat de pilaer omviel met de 2. daer aenhangende Franfen , die de viant alle vingers hadde afgesneden , als men naederhant sach , misschien om tot eenige swarte konsten te ge-

gebruicken, 3. vande Stadt die sich wat te dicht by de viant begeben hadden wierden gequetst.

Den 20. Dinghdach hielt de viant noch al post achter de galge. Naderhant heeft men vernomen, dat dien dach niet meer als een regiment te voet en 5. compagnien te paerde te Helpen waren geweest.

Den 21. Woensdach vernam men gansch geen viant meer. Over dese verlossinge wiert Godt voort voordemiddach in 3. kercken gedanckt, (gelijk naederhandt op een Vast en Danckdach het selve oock is gedaen,) Desen dach wiert van vele gepasseert met het bekijken van des viants wercken. Waer van de Munstersche begonnen an de galgenberch, haere loop-graevens waeren seer wijd en diep, soo dat op de meeste plaetsen een ruiter bedeckt daer in kost rijden. De Ceulsche begosten omtrent tegens de Roodeschuir, en waeren seer net, doch vry enger als de Munstersche. De Ceulsche waeren al met haer wercken tusschen de Ooster-wech en 't Schuiten-diep gebleven, gelijk de Munstersche alrijt tusschen de Heere en Ooster-wech. Nergens quaemen de loop-graevens tot malkander, soo dat men bloot moest gaen, eer men van de Ceulsche tot de Munstersche kost koomen, doch op een plaets waeren se maer 20. of 30. voet van malkanderen, welke spatie sy niet doorgraeven hadden, om dat het kanon daer over moest gebracht worden. Met verwonderen sachmen de diepe bomben kelders, en seer vaste batterien. Doch het alder raerste waeren de minen. De Munstersche beginnende tegen de punt van d' Ooster-dwenger, en eindigende inde bedeckte wech, was over de 160. treden lanck. Sy hadde twee ingangen, die omtrent 12. voet van malkanderen waeren, en fouden so het schein endelick in een gelopen hebben. In 't begin waeren sy wat leech, so dat men in't ingaen bocken moest, doch daer na wierden sy hoe langer hoe hoger en breder, so dat

een

een lanck perfoon in 't einde, met uitgestreckte armen recht over einde daer in gaen koste: onder, boven, en aen beide syden waeren sy met dicke planken en paelen beset, so dat het een ongelooflijcken arbeit gekost hadde. De Ceulsche mijnen begonnen omtrent tegens de punt van Drenkelaers dwenger, en liepen door de bedeckte wech tot aen de graft. Aenmerkens waerdich is het, dat beide de mijnen haere uitgangen souden gehad hebben tegens de posten, die de meeste tijdt van de Studenten snachts bewaert zijn. Wat de viant met dese mijnen in 't sin soude gehad hebben, hebben wy naderhant uit een overloper verstaen, die seide dat men snachts daer door stillerjes lange rijs-bossen met stenen gevult, inde grafte sou setten, en dat men dan aen de sinkende fascinen andere drijvende, die van binnen met een swaere balck gevult waeren, soude vast maeken, om also een brugh over de graft te maecken. Dit seggen is naderhant geconfimeert geworden, door het vinden van menichte van sodanige rijs-bossen. Doch het is een geluckige uir voor de Bisschoppen geweest, als sy in 't sin kregen sodanige wercken te laeten steken, want het nae alle apparentie onmogelick voor haer geweest soude zijn, de graften over te komen, door dien alle stucken inde faussebrayen so geplanter waeren, dat sy de punten van de dwengers so fray bestrijken koste, datter niet een mensche soude hebben kunnen duren. Wat de oorsaeck mach zijn, dat de Bisschoppen, dit belech soo schandelick hebben laeten steken, daer van wort divers gesproocken, eenige meenen, of de afkomst der auxiliaires troupes; haer hier toe gemoveert soude hebben; doch andere menen, 't welck het waerschijnlixte is, dat sy geen kans meer saegen om dese Stadt te kunnen vermeersteren. Alsoo 1. haer meeste kanon gelemmert was, soo dat geen 10. à 12. stucken sijn afgevoert, of daer schorte wat aen.

2. Sijn alle de mortiers onbruickbaer geworden, uitgenomen

5. à 6. De oorfaeck hier van is, dat de Biffchop van Munfter op 't laefte fchier dol van gramschap zijnde, order gaf om de mortieren dubbelt te laeden, om de bomben feer wijt inde Stadt te brengen. Wat de Vuir-werckers hier tegens protefteerden, en mocht hy de dolle paep niet gelden, foo dat oock op een tijt door het berften van een mortier 5 gedoot waeren.

3. Was het leger by nae op de helfte vermindert. 4. Raeckten de loop-graevens door de regen vol water, Soo dat eenige nu feer diep onder waeter ftaen. Hoe groot de macht van de viant geweest is, weet men tot noch toe niet correct, doch de grote menichte der tenten, die van Helpen tot Haeren, sijnde 3. quartiers uir, opgeslaegen zijn geweest, als mede de groote wercken, die in foo een korte tijt gemaect zijn, doen ons gelooven, dat het waer sy datter gefecht wort, datter tuffchen de 20000. en 30000. duifent man geweest is. Van dese menichte zijn alleen omtrent 14000. weder afgetrocken, gelijk my van eene bericht is, die als Chirurgijn altijd in 't leger mede geweest is. Doden fouden 'er geweest zijn 4600. 't welck licht te geloven is, als men confidereert, hoe vol begraffenisfe de Haerder-kerck en kerck-hoff is, hoe veel hier en daer begraven leggen, en hoe veel men over al inde loop-graevens vint fteken. Van het blauwe Ceulfsche regiment, dat voor desen van den *Koninck van Vranckrijck* aen den *Biffchop van Ceulen* vereert is, zijn alleen 800. overgebleven, daer het 3000. koppen sterck was, als het hier voor quam. 9. Capitains zijn alleen van dat felve regiment doot gebleven. Oock zijn veel hoge Officieren hier blijven fitten, onder anderen een *Overften Adjutant*, en dan zijn noch 6. à 7. andere met 6. paerden en feer groote rouftaetie nae de Haerder-kerck gebracht. Tot ons zijn overgelopen 600. wech fouden gelopen zijn 5000. Gequetsten zijn afgevoert 426. Het fiecken-huis hebben sy gehad te Helpen in een groote boeren fchuur, daer de

siecken en gequetsten aen malkanderen op stroo laegen, werdende gecureert door 6. Franse Chirurgijns. Eer yemant verbonden wiert soo wiert de wonde ge-examineert, of doodelick was of niet: indien soo, soo wiert voort een pistoolkoegel den gequetsten geschoncken, in plaets van een plaester. Dickwils was het daer soo vol geweest, dat om de nieuws-gequetste plaets te geven, de outste, die het swaerste gewont waeren, uitgemonstert, en doot geschoten wierden. Met een woort dese belegeringe sal de *Bisschoppen* wel heugen. Aen onse kant zijn noch geen 100. doden geweest, waer onder 15 à 16. Soldaten, gelijk van een Heer, die het geldt voor de doot-kisten betaelt heeft, verhaelt is. Aen onse huifen hebben wy wel groote schaede geleden, doch is noch te repareren door Godts segen. Aen veele wiert voort deselve dach weder begonnen te bouwen, doe de viant de loop-graevens verlaeten hadde. Veel der wegens siet men nu de koegels en bomben in de gevels proncken, tot een ewige spijt en schande der vianden, en tot een geduurige glorie en eere onser Borgerie, die over haer couragie en dapperheit daegelix van ijder een met volle mont gepresen, ende van al de werelt met loff-gedichten beschoncken, en met eerentijts gekroont wort, als zijnde de eerste die den viant schandelick heeft doen wederkeren, en daer door den grontsteen van ons reets waggelende Republijk weder vast heeft gelecht. Waer voor den Heere noit genoeg gedanckt en gepresen kan worden. Hier hebje B. L. het voornaemste, datter geduirende het belech van de Stadt *Groningen* voor is gevallen. Twee motiven heb ick gehad, die my meest aengedreven hebben, om dit u te communiceren. De eerste is, dat ick sach, dat overal soo veel fabeltjes, en leugens van dese Stadt uitgestroit wierden, dat een rechtsinnich mensch niet wist wat hy 'er langer van geloven soude. De tweede is, dat my

docht

docht dat de overgrote dapperheit der Borgerie, Studenten, en Militairen meriteerde, om aen een jeglick te rechte bekent gemaect te worden, om alsoo ten dele andere door dit ons exempel op-te-wecken, om in diergelijcke occasien, sich oock alsoo te quijten, enten deele andere een root couleurtjen af-te-jaegen, dat sy haer necken, soo gewillich onder het Bisschoplijcke jock gebogen hebben, daer sy soo wel, jae beter van alles voorsien waeren als wy. Ick beken wel, dat eenige voor my al veel hier in gedaen hebben, maer ick hebbe bespeurt, dat de kortheit van die Autheuren, de nieuwsgiericheit van den Leser meer ontfonckt als versaedicht heeft. Icken was oock niet van sins geweest, dit, dat ick tot mijn eigen contentement aengeteickent hadde, door den Druck gemeen te maecken, alsoo ick verhoopt hadde, datter een ander soude geweest zijn, die yts breders van't belech van *Groningen* soude uitgegeven hebben, maer aengesien tot noch toe niemant voor den dach gekomen is, soo heb ick my laeten bewegen, om dit onder de *Perste* te brengen. ~~nochtans hopende, datter ymandt anders yts accurater en pertinenter aen den dach sal brengen, op dat alsoo dit gedenckwaerdige belech noit vergeten, maer van alle volgende euwten te recht mach geweten worden.~~

F I N I S

BISSCHOPS

Klachte.

WAt forte daet heb ick gedaen
Dat ick die Stadt wou winnen gaen,
Met koegels, branders, met geweld,
Fy my! had ick doch oock met gelt
Hier vechten mogen, als ick placht,
Groon'gen was langh al in mijn macht,
Maer ach! ick sach in deef' hoeck landts
Door penningen, of gout geen kans,
Want 't weke moer en leedt het niet
Dat ick oock fondt nae dit Gebiet
Het swaere gout, daer ick mee vecht,
Waer mee 'k soo veel heb uitgerecht,
Oock wasser niemant inde plaedts
Die liever sijn lou Frans als staedts,
Hierom ginck ick dan met geweld
Dees' Plaets beschieten als een Helt,
Maer ach wat heb ick uitgerecht?
Niets als dat men van my nu secht,
Sluit maer u poort voor *Berents* gelt
Nergens krijcht hy yts door geweld.